

Landets kommuner

Deres ref.:
Vår ref.: 22/26705-1
Saksbehandler: Olav Oxholm
Dato: 17.06.2022

Vilkår og rutiner for oppmøte og ruskontroll hos rådgivende enhet for russaker

Vi viser til brev fra HelseDirektoratet til alle landets kommuner av 22.04.22 om: Etablering av rådgivende enheter for russaker.

Ny lovpålagt oppgave fra 01.07.22.

I dette brevet besvares følgende to punkter:

- Rutiner og prosedyrer for hvordan vilkår for oppmøte praktisk skal følges opp, det vil si hvordan kommunene skal informeres fra påtalemyndigheten om oppmøteplikt og hva som skal kommuniseres tilbake om oppfølging av vilkår til påtalemyndigheten.
- Rutiner for rusmiddeltesting dersom dette er satt som vilkår, i tillegg til oppmøteplikt, etter straffeloven § 37 første ledd, bokstav d.

Bakgrunn

Stortinget vedtok 7. juni 2021 ny § 3-9 b i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester (hol.). Lovtillegget innebærer bl.a. etablering av rådgivende enheter for russaker i kommunene. Stortinget fattet 7. juni 2021 også vedtak til lov om endringer i straffeloven (førstegangsbehandling 3. juni).

Vedtaket om innføring av ny § 3-9 b i lov om kommunale helse- og omsorgstjenester kom etter forslag fra helse- og omsorgskomiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet under komiteens behandling av Regjeringen Solbergs forslag til rusreform. Se også komiteens merknader mv. i Innstilling 612 L (2020-2021)¹ og Prop. 92 L (2020-2021)². Den vedtatte lovendringen trer i kraft 1. juli 2022, jf. kgl.res. av 24 september 2021. Helse- og omsorgstjenesteloven, ny § 3-9 b skal lyde:

¹ <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2020-2021/inns-202021-612L>.

² <https://lovdata.no/static/PROP/prop-202021-092.pdf>.

HelseDirektoratet

Avdeling kommunale helse- og omsorgstjenester
Olav Oxholm

Postboks 220 Skøyen, 0213 OSLO • Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo • Tlf.: (+47) 47 47 20 20
Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helseDirektoratet.no

Kommunen skal ha en rådgivende enhet for russaker. Denne enheten skal ha ansvaret for å møte personer når oppmøte for enheten er satt som vilkår for en bestemt strafferettslig reaksjon, inkludert gjennomføre ruskontroll etter straffeloven § 37 første ledd bokstav d dersom det er satt som vilkår.

Departementet kan gi nærmere forskrifter om den rådgivende enheten, blant annet om organisering og tjenestens innhold, inkludert formidling til og samhandling med andre tjenester og om kommunens behandling av opplysninger i slike saker.

Regjeringen Solberg varslet kommunene i Kommuneproposisjonen for 2022, som ble lagt frem i mai 2021, om etablering og kompensasjon av "rådgivende enheter for narkotikasaker". For budsjettåret 2022 ble kommunene kompensert med 100 mill. kroner i rammetilskuddet over kommunal- og distrikts departementets budsjett for etablering av enhetene.

Som følge av ny høyesterettspraksis³ og Riksadvokatens brev om rusavhengiges befatning med narkotika til egen bruk, hefter det usikkerhet om antallet personer som ilegges vilkår om oppmøte hos rådgivende enhet for russaker. Det er imidlertid ingen grunn til å forvente at antallet vil være betydelig. Helsedirektoratet vil følge nøye med på utviklingen av praksis som følger av ny lovbestemmelse for å kunne gi ytterligere veiledning og avklaringer.

Vilkår for oppmøte og ruskontroll

Vilkår for oppmøte og ruskontroll settes av påtalemyndigheten.

Ved innføring av ny § 3-9b i helse- og omsorgstjenesteloven er det kommunen som får ansvar for den rådgivende enheten for russaker. Ansvaret innebærer å møte personer når oppmøte for enheten er satt som vilkår for påtaleunndlatelse⁴ eller som vilkår for en betinget dom jf. ny bokstav k i straffeloven § 37. Enheten skal også ha ansvar for å gjennomføre ruskontroll etter straffeloven § 37 første ledd bokstav d dersom det er satt som vilkår.

Bestemmelsen om gjennomføring av ruskontroll ses i sammenheng med vilkår om oppmøteplikt etter strl. § 37, bokstav k. Kommunenes plikt gjelder tilfeller der ruskontroll er satt som vilkår etter § 37 bokstav d *i tillegg til* oppmøteplikt for enheten etter strl. § 37, bokstav k.

Rutiner for oppmøte og for rusmiddeltesting ved rådgivende enhet for russaker

³ Se **HR-2022-731-A**; HR-2022-732-A; **HR-2022-733-A**. Se også nye retningslinjer fra Riksadvokaten, som følger opp høyesterettsdommene: [Riksadvokatens-brev-13-mai-2022.pdf](#). Dommene omtaler imidlertid gjeldende rett, og ikke de kommende endringene i strl. § 37 jf. hol, ny § 3-9b. Se **HR-2022-731-A**, avsnitt 27.

⁴ Se straffeprosessloven § 69 jf. straffeloven § 37.

1. Innkalling til oppmøte hos rådgivende enhet

Kommunen må informere lokal påtalemyndighet ved politidistriktet om kontaktopplysninger til rådgivende enhet for russaker.

Påtalemyndigheten videreformidler informasjon til rådgivende enhet i kommunen om at en person har fått ilagt nevnte vilkår, og enheten kaller personen inn til oppmøte og eventuelt til rustesting dersom dette er satt som vilkår.

Rådgivende enhet for russaker kaller inn den det gjelder etter beskjed fra påtalemyndigheten. Innkalling til oppmøte skal være skriftlig, men enheten kan også forsøke å oppnå kontakt på telefon og i helt særskilte tilfeller forsøke å benytte oppsøkende virksomhet.

2. Om oppmøte hos rådgivende enhet

Enhetens primære oppgave vil være å gi generell informasjon, råd og veiledning til personer som illegges møteplikt.

Selv om enheten er en helse- og omsorgstjeneste, og forsvarlighetskravet gjelder, så er selve oppmøtet en konsekvens av en strafferettslig reaksjon (betinget bot, påtaleunnlattelse mv.) ilagt av påtalemyndigheten.

Generell informasjon som er allment tilgjengelig om risiko og helsefare ved rusmidler anses ikke som helsehjelp. Oppmøte hos enheten skal derfor ikke nedtegnes i journal, men registreres på annen måte i et administrativt system. Registrering av oppmøte og testresultat vil være personsensitive opplysninger, og må lagres i henhold til de krav som gjelder for slike opplysninger.

Hvis personen samtykker til det, kan rådgivende enhet også tilby helsehjelp og individrettet oppfølging av personens rusmiddelbruk, utover vilkårene som er satt av påtalemyndigheten. Den helsemessige oppfølgingen i etterkant kan gjennomføres av rådgivende enhet for russaker, eller andre tjenestetilbud i kommune eller spesialisthelsetjenesten. Det som gis av helsehjelp, skal nedtegnes i pasientjournal på vanlig måte.

På sikt kan det være naturlig at enhetene skal kunne ha ytterligere oppgaver/funksjoner som understøtter helse- og omsorgstjenestelovens formål, og regjeringens kommende forebyggings- og behandlingsreform på rusfeltet.

Regjeringens formål med ny forebygging og behandlingsreform for rusfeltet:

"Regjeringens forebyggings- og behandlingsreform for rusfeltet skal bidra til å styrke forebyggingen og gi bedre behandling og oppfølging til mennesker med rusproblemer. Vi skal bli flinkere til å forebygge og til å oppdage rusproblematikk tidlig, og tilby rask og effektiv hjelp, særlig til unge som står i fare for å utvikle problemer"

Kilde: regjeringen.no

3. Om rusmiddeltesting

Som ved plikt til oppmøte hos enheten, kan rusmiddeltesting settes som vilkår for påtaleunntatelse.

På samme måte som pålegg om oppmøte hos enheten, er pålegg om rusmiddeltesting ikke basert på en helsefaglig vurdering, og anses ikke som helsehjelp. Dette betyr at testresultat og opplysninger om oppmøte til testing ikke skal lagres i journal. Dette skal registreres av enheten i et administrativt saksbehandlingssystem, og lagres etter gjeldene regler for sensitive personopplysninger.

Rådgivende enhet har ansvar for å sørge for at ruskontroll gjennomføres. Dette betyr at de har ansvar for enten å gjennomføre prøvetakingen eller eventuelt rekvirere rusmiddeltesting. Rusmiddeltesting, dersom dette er satt som vilkår etter straffeloven § 37 første ledd, bokstav d, ansees som en medisinsk prøve uten medisinsk indikasjon. Helsedirektoratet viser veiledning om dette i IS- 2231 Prosedyrer for rusmiddeltesting⁵ og Farmakologiportalen⁶.

Ved innføring av ny § 39-b i helse- og omsorgstjenesteloven har kommunen fått et nytt sørgefor ansvar. Kommunen har ansvar for gjennomføringen av rusmiddeltestingen, herunder også finansieringen av denne. Kommunens finansielle ansvar følger av helse- og omsorgstjenesteloven, ny §§ 3-9b jf. 11-1. At det er kommunen som har det finansielle ansvaret følger også implisitt av uttalelsene i forarbeidene; *Prop. 92 L (2020-2021), 10.1.3 om kommunens ansvar for enheten.*

4. Videreformidle opplysninger til påtalemyndigheten om oppmøte og/eller testresultat

Det kan få strafferettslige konsekvenser hvis vilkår for betinget bot (barn under 18 år), påtaleunntatelse eller betinget dom ikke følges, avhengig av hvordan påtalemyndigheten vil håndtere eventuelle positive tester eller manglende gjennomføring av testplikt og oppmøte.

Det ligger til påtalemyndigheten å føre kontroll med om vilkår er oppfylt. Rådgivende enhet skal sende melding til påtalemyndigheten i politidistriktet dersom personen ikke har møtt ved enheten, og/eller har positivt resultat av test. Dersom oppmøte skjer i henhold til vilkår, eller ved negativt resultat, av test er det ikke behov for å melde tilbake.

Dette skjer på samme måte som personsensitive opplysninger overføres til personer/enheter utenfor den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Hjemmel for videreformidling av disse opplysningene til påtalemyndigheten er helse- og omsorgstjenesteloven § 3-9b jf. § 37 d og/eller k.

⁵ [IS-2231 Prosedyre for rusmiddeltesting.](#)

⁶ <https://farmakologiportalen.no/content/10124/Rusmiddeltesting>

Det er ikke hjemmel for videreformidling av helseopplysninger (knyttet til eventuell helsehjelp som gis ved eller utenfor enheten) til påtalemyndigheten,⁷ med mindre den som er pålagt å møte/teste seg har samtykket til at informasjonen videreformidles⁸.

5. Om rusmiddeltesting av personer under 18 år

Ungdom mellom 15 og 18 år kan også pålegges både rusmiddeltesting (straffelovens § 37 d), og oppmøte ved enheten (straffelovens § 37, ny k) som vilkår for påtaleunntatelse eller betinget dom.

Helsepersonelloven § 12 tredje ledd har en særbestemmelse for rusmiddeltesting av barn under 18 år. Det er henvist til denne i straffelovens § 37 tredje ledd. I helsepersonelloven § 12 står det at: *ved anmodning om rusprøve fra politiet, ved vilkår for påtaleunntatelse (...) ved vilkår fra betinget dom skal lege, sykepleier, helsesekretær og bioingeniør ta blodprøve eller lignende rusprøve av personer som var under 18 år på handlingstidspunktet. Plikten inntreer når personen møter opp til prøvetaking.*

Særbestemmelsen pålegger helsepersonell å foreta rusmiddeltesting av personer som er under 18 år. Plikten inntreer ved oppmøte for prøvetaking. Lege, sykepleier, helsesekretær eller bioingeniør har imidlertid ingen plikt til å foreta undersøkelser av en person som helsepersonellet har til behandling. Dette unntaket følger av helsepersonelloven § 12 fjerde ledd, nr. 2.

Helsepersonelloven § 12 tredje ledd suppleres nå av ny hol. § 3-9b, som ikke er avgrenset til alder. Her pålegges den kommunale helse- og omsorgstjenesten ansvaret for å gjennomføre rusmiddelkontroll av de som har fått dette som vilkår etter straffelovens § 37 første ledd, bokstav d. Kommunen må sørge for at helsepersonell som har en pasient under 18 år til behandling vet at de ikke har en plikt til å gjennomføre rusmiddeltesting. Kommunen bør også sørge for det samme for personer over 18 år, da de samme hensynene her gjør seg gjeldende.

Helsepersonelloven § 12 – når personen er under 18 år – er også en særbestemmelse for videreformidling av testresultat til påtalemyndigheten.

Nærmere beskrivelse av rutiner for gjennomføring av nødvendige samtaler og undersøkelser vil bli oversendt kommunene høsten 2022.

Spørsmål kan rettes til Helsedirektoratet ved:

Anette Jørve Ingjer:
Anette.jorve.ingjer@helsedir.no
95762445

Olav Oxholm:
Olav.oxholm@helsedir.no
98638261

⁷ Denne informasjonen er underlagt taushetsplikt jf. helsepersonelloven § 21.

⁸ Jf. unntak fra taushetsplikt i helsepersonelloven § 22.

Vennlig hilsen

Knut Berglund e.f.
seniorrådgiver

Olav Oxholm
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi:

HELSE- OG OMSORGSDEPARTEMENTET
Kompetansesenter rus - region øst (KoRus-
Øst)
Kompetansesenter rus (KoRus) - region Oslo
Kompetansesenter rus (KoRus) - region Midt-
Norge
Kompetansesenter rus (KoRus) - region Nord-
Norge
Kompetansesenter rus (KoRus) - region sør
Kompetansesenter rus (KoRus) - region vest
Bergen
Kompetansesenter rus (KoRus) - region vest
Stavanger
Oslo universitetssykehus HF, Nasjonal
kompetansetjeneste for tverrfaglig
spesialisert rusbehandling (TSB)
Politidirektoratet
STATSFORVALTAREN I MØRE OG ROMSDAL
STATSFORVALTEREN I AGDER
STATSFORVALTEREN I INNLANDET
STATSFORVALTEREN I NORDLAND
STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN
STATSFORVALTEREN I ROGALAND
STATSFORVALTEREN I TROMS OG FINNMARK
STATSFORVALTEREN I TRØNDELAG
STATSFORVALTEREN I VESTFOLD OG
TELEMARK
STATSFORVALTEREN I VESTLAND
Sykehuset innlandet HF, Nasjonal
kompetansetjeneste for samtidig rusmisbruk
og psykisk lidelse (ROP)
ALLMENNLEGEFORENINGEN
DEN NORSKE LEGEFORENING
Fellesorganisasjonen - Sosionomer,

vernepleiere og barnevernspedagoger
KS-KOMMUNESSEKTORENS ORGANISASJON
NORSK PSYKOLOGFORENING
Norsk Sykepleierforbund
Riksadvokaten

Mottaker

Kontaktperson

Adresse

Post

Landets kommuner